

Aile Liderliğinin ve Öğretmenlerin Sınıf Yönetim Tarzlarının Okul Öncesi Öğrencilerinin Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisi

Dr. Öğretim Üyesi Berru ULUSOY

Giresun Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Yönetimi Bölümü, Giresun / Türkiye,

berru.ulusoy@giresun.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8264-3119

Özet

Dijital oyun bağımlılığı günümüz teknolojik gelişmelerinin beraberinde getirdiği sorunlardandır. Okul öncesi dönem ise aile etkeniyle birlikte okul yaşantısının da çocuk üzerinde önemli olduğu bir süreçtir. Eğitimde; öğrencilere istendik davranışlar kazandırmak, onları bağımlılık gibi davranışlardan korumak amaçlanır. Özellikle etkili yönetilmeye ve kendilerine liderlik yapılmasına ihtiyaç duyan okul öncesi öğrencilerinin davranışlarında; aile ortamında ebeveynlerinin liderliği ve sınıfta öğretmenlerinin yönetim tarzları belirleyici olmaktadır. Bu nedenle çalışmada dijital oyun bağımlılığı; ailelerde 'liderlik,' sınıflarda 'yönetim' kavramları bağlamında araştırılmıştır. Örgüt yapılarında sıklıkla araştırılan liderlik kavramının toplumun en temel örgütü olan ailede araştırıldığı çalışmalar özellikle Türkiye'de olmak üzere oldukça sınırlıdır. Bazı araştırmacılar liderlik sürecinin; bireylerin ilk iletişim ve etkileşim ortamı olan ailede yeterince araştırılmamasının alanyazında önemli bir boşluk oluşturduğunu belirtmişlerdir. Yapılan bu çalışmanın belirtildiği boşluğun doldurulmasına ve alanyazına katkı sağlayacağı düşünölmektedir. Çalışmada; okul öncesi öğrenci ailelerinin liderliği ve öğretmenlerinin sınıf yönetim tarzlarının dijital oyun bağımlılığına etkisini incelemek amacıyla alanyazın taraması yapılmıştır. Konuya ilişkin anahtar kelimeler belirlenerek kırk bir makale, dokuz tez ve dört kitap olmak üzere toplamda elli dört çalışma araştırma kapsamında incelenmiş ve bu çalışmalardan elde edilen veriler doküman analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Araştırmada; okul öncesi öğrencilerinin ailelerinin ve öğretmenlerinin; 'demokratik' uygulamaları içeren liderlik ve yönetim tarzının, dijital oyun bağımlılığını önleme ve azaltmada etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dijital oyun, Bağımlılık, Ailesel Liderlik, Sınıf Yönetimi, Okul Öncesi

The Effect of Family Leadership and Teachers' Classroom Management Styles on Digital Game Addiction in Preschool Students"

Abstract

Digital game addiction is one of the problems brought about by today's technological advancements. The preschool period is a crucial developmental phase during which both family influence and school experience play significant roles in a child's life. Particularly for preschool children who require effective guidance and leadership the leadership of parents in the family environment and the classroom management styles of teachers become determining factors in shaping their behavior. For this reason, the present study investigates digital game addiction within the framework of

the concepts of 'leadership' in families and 'management' in classrooms. This study is expected to contribute to the existing body of knowledge. A literature review was conducted to examine the impact of leadership in families of preschool students and the classroom management styles of their teachers on digital game addiction. Based on relevant keywords, a total of fifty-four sources comprising forty-one articles, nine theses, and four books—were reviewed as part of the research. The data obtained from these studies were analyzed using the document analysis method. The research concluded that the leadership and management styles involving 'democratic' practices by both families and teachers of preschool children are effective in preventing and reducing digital game addiction.

Keywords: Digital Game, Addiction, Familial Leadership, Classroom Management, Preschool

Giriş

Bilgi ve iletişim sistemlerinin hızla değiştiği, her geçen gün teknolojinin geliştiği bir çağda yaşanmaktadır. Bu ilerleme, bireylerin bir çok alışkanlığını değiştirdiği gibi oyun alışkanlıklarını da değiştirmiş ve günümüzde dijital oyunlar, geleneksel oyunların yerine kullanılır hale gelmiştir (Karademir Coşkun ve Filiz, 2019). Dijital oyunlar; bilgisayar oyunları ile birlikte yardımcı cihazlarla etkileşime giren dijital platformdaki oyunları ifade etmektedir (Kirriemuir, 2002). Özellikle toplum yapısındaki değişiklikler, iletişim sistemlerindeki hızlı gelişim bireyleri sokakta oynanan oyunlardan uzaklaştırarak dijital oyunlara yöneltmiştir (Hazar ve Hazar, 2019). Bu yönelimin giderek artması ve kullanımdaki kontrol eksiklikleri de “dijital oyun bağımlılığı” kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Aslında hayatı bir çok alanda kolaylaştıran; zaman, para ve insan gücünden tasarruf yapmayı sağlayan dijitalleşmenin aşırı ve problemlili kullanımı 'bağımlılık' kavramıyla bir arada kullanılmasıyla (Baloğlu, 2023) sosyal, duygusal vb. bir çok sorunlara neden olmaktadır (Lemmens, Valkenburg ve Peter, 2009). Özellikle okul öncesi çocuklarda dijital oyunların kontrolsüz kullanımının önlenmesi için ailelerin davranışlarının, ebeveynlik rollerinde izledikleri yönetim ve liderlik özelliklerinin incelenmesi gerekmektedir. Bireylerin temel davranış ve becerileri kazandığı, kazanılan bu davranışların da diğer eğitim kademelerini etkilediği okul öncesi dönemde, öğrencileri en çok etkileyen kişiler olan aile ve öğretmenlerin (Erol, 2016) üzerinde çalışmanın gereklilik olduğu düşünülmüştür.

Dijital oyun bağımlılığı oranının okul öncesi dönem çocuklarında giderek yükselmesi (Akçay ve Emiroğlu, 2016; Kanak ve Özyazıcı, 2018; Rideout, 2017) konuya ilişkin yapılan araştırmaları artırmış fakat bu çalışmalar daha çok dijital oyun bağımlılığı düzeyini belirlemek ve bu düzeyin çeşitli değişkenler arasındaki ilişkilerini ortaya koymakla sınırlı kalmıştır (Koral ve Alptekin, 2023). Oysa ki yaşanan bu soruna çözüm yolları üretmek ve önleyici çalışmalar yapmak da önemlidir. Buna karşın dijital oyun bağımlılığının çözümüne ve önlenmesine ilişkin çalışmaların

alanyazında yetersiz kaldığı görülmektedir (Nergiz ve Nergiz, 2021). Çocuklarda dijital oyun bağımlılığı davranışından uzak kalmanın en etkin yöntemi dijital bağımlılığının oluşmadan engellenmesidir (Dinç, 2018). Bu nedenle dijital oyun bağımlılığını önlemeye ya da oluşan sorunu çözmeye yönelik araştırmalar daha yararlı olmaktadır. Yapılan bu çalışmanın, ailelerin ve öğretmenlerin konuya ilişkin bilgi ve farkındalıklarını artıracak şekilde böylece dijital oyun bağımlılığını önlemede etkili olacağı düşünülmektedir.

Alanyazında liderliğe ilişkin özellikle okul yöneticilerinin liderlik tarzlarının araştırıldığı çok sayıda çalışma yapılmasına (Cengiz, 2021; Kocaoğlu ve Demirdağ, 2022; Kuş, 2022) karşın liderlik kavramını ailesel açıdan inceleyen ve ailesel liderlik konusunda Türkçe alanyazında çalışmalar yapan araştırmacıların Baloğlu ve Bulut (2016a, 2016b) ile sınırlı kaldığı görülmektedir. Buna karşılık ailesel liderlik kavramına ilişkin Türkiye'nin dışında çalışmalara (Galbraith, 2000; Galbraith and Schvaneveldt, 2009; Cunningham, Kreider ve Ocon, 2012; Morton ,Wilson, Perlmutter ve Beauchamp, 2012; Newman, Pettinger ve Evan, 1995; Ukpo, 2009) rastlamak mümkündür. Fakat Galbraith ve Schvaneveld (2005); ailede iyi bir liderliğe ihtiyaç duyulmasına rağmen bu alandaki teori ve araştırmaların oldukça sınırlı ve eksik olduğunu belirtmiştir. Adı geçen araştırmacılar liderliğin; insanların başkalarıyla ilişki kurduğu ve etkileşime girdiği bir süreç olmasına karşın bireylerin ilk iletişim ve etkileşim ortamı olan ailede yeteri kadar araştırılmamasını ironik bulmuşlardır. Bu yakınmanın diğer bir nedeni de liderliğe ilişkin yapılan çalışmaların çoğunun, etkili iletişim gibi özellikle aile yaşamına odaklanmasına karşın alanyazında aile lideliği çalışmalarının sınırlı olmasıdır.

Özellikle okul öncesi dönemde değişen aile yapısıyla birlikte her ebeveynin liderlik davranışları göstermeleri beklenir (Newman, Pettinger ve Evan, 1995). Liderlik değişkenlerinin aile işleyişi üzerindeki etkisi araştırmacılar (Epstein, Baldwin ve Piskopos, 1983; Ukpo, 2009) tarafından doğrulanmasına karşın aile liderliği çalışmalarının çok az olması, konuya ilişkin araştırmaların detaylı olarak incelenmesini gerektirmiştir. Çalışmanın alanyazına katkısı ile birlikte; okul öncesi çocuklarının dijital oyun bağımlılıklarının önlenmesinde kendilerine liderlik yapan ilk kişiler olan ailelerinin liderlik yapısının araştırıldığı diğer çalışmalara da öncülük yapması beklenmektedir.

Okullaşmaya okul öncesi çağla başlanıldığından çocuklar üzerinde aileden sonra, öğretmenler etkili olmaktadır (Dinçer ve Akgün, 2015). Her okul öncesi öğrencisinin; hayatında karşılaştığı ilk öğretmenden izler taşıdığı söylenebilir (Evcin ve Zembat, 2021). Çocuğun aile ortamından sonra

en çok zaman geçirdiği sınıfta öğretmenin sergilemiş olduğu yönetim tarzı o eğitim kurumundaki hedeflerin gerçekleştirilme durumunu ve çocuğun davranışlarını etkilemektedir (Yılmaz Genç, 2016). Bu nedenle öğretmenler, temel değer ve davranışların kazanıldığı okul öncesi süreçte çocukların eğitilmesinden sorumlu yetkin kişilerdir. Eğitim kavramı; öğrenci, aile, öğretmen ilişkilerindeki sorumluluk ve iletişimle gerçekleştiğinden (Kulak, 2020) araştırmada bu temel üç saçı ayağı dijital oyun bağımlılığı davranışı üzerindeki etkileriyle incelenmiştir.

Çocukların dijital oyun bağımlılığında, yaşamlarının merkezinde olan iki önemli etkenin (evde ailelerinin, okulda öğretmenlerinin) liderlik biçimlerinin ve sınıf yönetim tarzlarının birlikte araştırıldığı herhangi bir çalışmaya Türkiye içi ve dışı alanyazında rastlanmamıştır. Bu çalışma ile güncel bir soruna temelden, kalıcı çözümler sunulacağı; çocuklarının dijital oyun bağımlılığında ailelerin sergilemiş oldukları liderlik ve öğretmenlerin sınıf yönetim tarzlarının etkisinin ortaya koyulacağı umulmaktadır. Çalışmada aile liderliğinin ve öğretmenlerin sınıf yönetim tarzlarının okul öncesi öğrencilerinin dijital oyun bağımlılığına etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara alanyazındaki dokümanlar incelenerek cevap aranmıştır.

1-Öğrencilerin dijital oyun bağımlılığında aile liderliğinin etkisi nasıldır?

2- Öğrencilerin dijital oyun bağımlılıklarında öğretmenlerinin sergilemiş oldukları sınıf yönetim tarzlarının etkisi nasıl olmaktadır?

Yöntem

Araştırma Modeli

Araştırmada ailelerin liderliğinin, öğretmenlerin sınıf yönetim tarzlarının okul öncesi öğrencilerinin dijital oyun bağımlılığı üzerindeki etkileri araştırıldığından alanyazındaki konuya ilişkin dokümanlara ulaşmaya çalışılmış ve kaynaklar taranarak incelenmiştir. Dolayısıyla araştırmada nitel araştırma yöntemi ve tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmada konuya ilişkin dokümanlar incelenerek analiz edildiğinden araştırma, 'Etik Kurul İzin Belgesi' gerektirmemektedir.

Çalışma Grubu

Çalışmanın amacına bağlı kalınarak anahtar kelimeler oluşturulmuş olup bunlar: aile liderliği/ailesel liderlik, sınıf yönetimi, okul öncesi ve dijital oyun bağımlılığı kavramlarıdır. Anahtar kelimeler doğrultusunda alanyazın taranmış ve hangi çalışmaların dikkate alınacağı belirlenmiştir (Hsieh ve Shannon, 2005). Konuya ilişkin çalışmalara ulaşabilmek için; PsycInfo, Social Science Citation Index (SSCI), ERIC, ULAKBİM, Scopus ve Google Scholar gibi veri tabanları kullanılmıştır. Araştırmaya; çalışmanın amacına uygun, katkı sağlayabilecek özgünlükte dokümanlar dahil edilmiştir. Yapılan taramalar sonucunda 'aile liderliği/ ailesel liderlik' anahtar kelimesine ilişkin dokuz makale ve iki tez; 'sınıf yönetimi' ne ilişkin altı makale, üç tez ve bir kitap, 'okul öncesi' ne ilişkin sekiz makale, üç tez ve iki kitap, 'dijital oyun bağımlılığı' anahtar kelimesine ilişkin on sekiz makale, bir tez ve bir kitap çalışmaya dahil edilmiştir. Okul öncesi kavramıyla birlikte; dijital oyun bağımlılığını birlikte içeren bir tez 'dijital oyun bağımlılığı', okul öncesi ve sınıf yönetimi anahtar kelimelerini birlikte içeren iki makale de 'sınıf yönetimi' anahtar kelimesinin kaynakları arasında gösterilmiştir. Dolayısıyla çalışmada kırk bir makale, dokuz tez ve dört kitap olmak üzere toplamda elli dört çalışma araştırma kapsamında incelenmiş ve analiz edilmiştir. Araştırmada kullanılan kaynakların sayısı; anahtar kelimelerine ve çeşitlerine göre sınıflandırılarak Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: *Çalışma Grubunu Oluşturan Kaynaklar*

Anahtar Kelimeler	Makale Sayısı	Tez Sayısı	Kitap Sayısı	Toplam Sayı
Aile Liderliği/Ailesel Liderlik	9	2	-	11
Sınıf Yönetimi	6	3	1	10
Okul Öncesi	8	3	2	13
Dijital Oyun Bağımlılığı	18	1	1	20
TOPLAM	41	9	4	54

Verilerin Analizi

Elde edilen veriler betimsel analiz ile sunulmuştur. Betimsel içerik analizi yöntemi, belirli bir konuda ya da alanda birbirinden bağımsız olarak yapılan nitel ve nicel çalışmaların derinlemesine incelenip düzenlenmesi anlamına gelir. Böylece o konu ya da alandaki genel eğilimler belirlenmektedir (Ültay, Akyurt ve Ültay, 2021). Bu yöntemde elde edilen sonuçların, hedeflenen konulara yönelik olarak gelecekte planlanan çalışmalara yön göstermesi beklenmektedir.

Bulgular

Bu bölümde konuya ilişkin kuramsal çerçeve; okul önsesi dönemde ailenin önemi, aile liderliğinin dijital bağımlılık üzerindeki etkisi ve öğretmenlerin sınıf yönetim tarzlarının öğrencilerin dijital oyun bağımlılığı üzerindeki etkisi alt başlıklarında ilgili kaynaklar taranarak sırasıyla sunulmuştur.

Okul Öncesi Dönem ve Ailenin Önemi

Okul öncesi dönem; çocukların zihinsel, duygusal ve bedensel gelişimlerinin önem kazandığı, çocuğu hayata hazırlayan 0-6 yaş aralığındaki süreçtir (Dursun, 2010). Bu dönem; bireylerin tutum ve hareketlerini biçimlendirmede ilk basamak olarak görülmektedir. Çocuk, okul öncesinde; bir üst kademe olan zorunlu okul sürecine hazırlanmakta, üst kademe için gerekli olan ön bilgi ve becerileri bu süreçte kazanmaktadır (Erten, 2012). Bu nedenle eğitimin okuldan önce ailede başladığı, ilk eğitim kurumunun aile; ilk öğretmenlerin de anne, baba ya da ebeveynleri olduğu söylenebilir (Erdoğan ve Demirkasımoğlu, 2010). Burada ifade edilen ebeveyn kelimesi ile genellikle ailede çocukla sorumlu olan her bir birey yani anne ve baba işaret edilmekle (Rayana ve Atak, 2022) birlikte, ebeveyn kelimesi çocuğun sorumluluğunu alan kişi anlamında da kullanılmaktadır (İplikci ve Acar, 2019).

Ebeveynler çocukların fiziksel ihtiyaçlarıyla birlikte duygusal ve sosyal ihtiyaçlarının da karşılanmasından sorumlu kişilerdir. Çocukların yeme, içme, barınma gibi fiziksel ihtiyaçlarıyla birlikte sevilme, sayılma, aitlik hissetme gibi duygusal ihtiyaçlarının da karşılandığı temel kurum

ailedir. Ayrıca bireylerin ilk iletişime ve etkileşime geçtikleri ortam aile olduğundan çocuğun sosyal gelişiminin de temelleri ailede oluşmaktadır (Dam, 2008). Çocuk, özellikle okul öncesi dönemde ailedeki bireylerden toplumsal değerleri ve kültürünü öğrenir (Şengül ve Yükselen, 2015). Aileden edinilen bu öğrenmeler, onların toplumsal yaşamdaki ilişkilerini ve rollerini belirler. Bu nedenle ailelerin çocukları üzerindeki etkisi sadece çocuklarını değil, o çocuğun içinde olduğu toplumu ve gelecek nesilleri de etkilemektedir (Macit, 2021).

Sosyal ilişkilerle birlikte bireyin kendisiyle olan ilişkisinin de belirleyicisi ailedir. Çünkü, aile bireyin kendisini tanıma girişimlerinin ilk gerçekleştiği yerdir. Ayrıca okul öncesi dönemde çocukların algılama kapasitelerinin fazla olması, onların yaşamlarının merkezinde olan ailelerinin önemini de artırmaktadır. Çocuğa dış dünyayı tanıma olanağı veren, ona çeşitli alışkanlıklar kazandıran temel kurum aile olduğundan (Cömert ve Güleç); çocuğun bireysel gelişiminde, eğitiminde ve toplumsallaşmasında en etkin rolü olan insanlar; çocuğun içinde doğduğu aile bireyleridir. Aile bireylerinin birbiriyle ve çocukla olan ilişkileri, çocuğa karşı gösterdikleri sevgi, özgürlük ve disiplin anlayışı onun gelişmesinde belirleyici bir etkiye sahiptir (Ceylan, 2017). Kısacası aile ortamı çocuğun bedensel, zihinsel, dilsel, toplumsal ve duygusal gelişmesinde etkili olmakla birlikte, çocuğun kazandığı davranış ve alışkanlıklarda da etkilidir. Bu nedenle çocuğun yaşamasında, gelişmesinde, sergilediği tutum ve davranışlarda ebeveynleri kadar önemli olan başka bir etken söz konusu değildir (Ünlü, 1978). Bu durum ailelere; çocuğun doğumu sonrası kazanılan geleneksel bir ünvanı değil, toplumsal misyon da dahil olmak üzere bir çok sorumluluğu yüklemektedir. Aileler; almış oldukları sorumluluğun bilinciyle çocuklarına doğru davranışlar geliştirmek, onlara yaşam yolculuğunda etkili liderlik etmek durumundadır. Toplumların geleceğini oluşturan çocukların şekillenmesinde ailenin bu kadar çok sorumluluklarının olması; aslında çocukları aracılığıyla gölge liderlik yapmaları, onların sergilemiş oldukları aile liderliklerinin incelenmesini gerektirmektedir.

Aile Liderliği ve Dijital Oyun Bağımlılığı Üzerindeki Etkileri

Liderlik kavramına ilişkin henüz kesin bir tanımlama yapılamamakla birlikte liderlik tanımlarının hepsinde ortak bir nokta bulunmaktadır. O da liderin gerçekleştirdiği faaliyetin, temelde “yönetimsel iş” olduğudur. Yönetimsel iş de örgüt içinde liderlerin davranışlarını ve örgüt içi ilişkileri içerir (Yaz, 2018). Aile ise toplumsal yapıyı oluşturan en temel örgüttür ve aile örgütünün

de liderliğe ihtiyacı vardır. Etkili bir liderlik sadece iktisadî ve kamu örgütlerinde değil, aile örgütünde de gereklidir. İktisadî ve kamu örgütlerindeki liderlik başarı getirirken aile örgütündeki liderlik huzur, mutluluk ve refah getirmektedir (Baloğlu ve Bulut, 2015).

Günümüzde yaşanan gelişme ve değişimler, toplumsal bir örgüt olan aileyi de etkilemiş; bu değişimle aile reisliği, yerini aile liderliğine bırakmıştır. Bu yeni aile örgütünde aile lideri; cinsiyet ayrımı yapılmaksızın her iki ebeveynidir (Newman, Pettinger ve Evan, 1995). Çocukların doğru davranışlar kazanmasının en güçlü yolu, iyi bir aile liderliğidir. Ebeveynlerin, bilinçli olarak sergilemiş oldukları aile liderliği; çocuklara kazandırılacak bilgi, beceri ve davranışlarda olduğu kadar, eğitim kurumlarının amaçlarına ulaşmasında da büyük önem taşımaktadır (Baloğlu ve Bulut, 2016). Buna karşın ailelerin çocuklarına lider olma konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları söylenebilir (Işıkoğlu Erdoğan vd., 2018). Livingstone, Leslie, Anke ve Kjørtan'ın (2011) uluslararası karşılaştırmaları içeren araştırmasından elde edilen sonuçlar Türkiye'deki anne ve babaların bu konuda yeterli bilgi ve beceriye sahip olmadıklarını doğrulamaktadır.

Kaliteli bir toplum için başarılı bir aile liderliği gereklidir ve bu rol her bir ebeveyn tarafından başarıyla oynanmalıdır. Aile liderleri ailenin birliğini korumaktan ve takım olarak her bir aile üyesinin kendi hedeflerine uyumlu bir şekilde ulaşabilmesinden sorumludur (Baloğlu ve Bulut, 2016). Bu durum çocuklarının ailelerinde maruz kaldıkları liderlikle, çocukların toplum içinde sergilemiş oldukları liderlik davranışlarını da belirlemektedir. Redmond ve Dolan' a (2014) göre öğrencilerin liderlik becerisi; ailedeki ve sınıflarındaki bireylerle kurmuş oldukları olumlu ilişkiler ve yaşantılarla gelişmektedir. Bu nedenle aileler çocuklarına rol model ve rehber olma konusunda bilgi ve farkındalık kazanmalı (Tekkurşun, Demir ve Cicioğlu, 2020) dijital oyun bağımlılığını önlemede etkili liderlik davranışları sergilemelidir.

Okul öncesi çağda olduğu üzere yaşça küçük çocukların dijital etkileşim sürecinin belirleyicisi aileleridir (Chaudron, Di Gioia ve Gemo, 2018). Bu dönemde, çocuklar dijital araçları bağımsız olarak keşfedebilmelerine rağmen, henüz okuma ve yazma konusunda yetkin olmadıkları için rehberliğe, yardıma, yollarını aydınlatacak liderlere ihtiyaç duyarlar (Budak, 2020). Ayrıca okul öncesi süreçte dijital oyunlarla karşılaşmak veya ilk teknolojik cihazlara erken yaşta sahip olmak, dijital oyun bağımlılığı gibi olumsuz davranışlar edinme riskini de arttırabilmektedir (Bülbül, Tunç ve Aydil, 2018). Buna karşılık çocuklar dijital oyun bağımlılığının olumsuz etkilerini farkedebilecek yeterli deneyime sahip değildir (Manap ve Durmuş, 2021). Bu nedenlerle ailelere;

çocuklarının dijital oyunların zararlı etkilerinden korumada önemli görevler düşmekte (Benedetto ve Ingrassia, 2020) ve aile liderliği çocuklara doğru davranışlar kazandırmada önem kazanmaktadır.

Aile liderliği konulu çalışmalar incelendiğinde çeşitli liderlik sınıflandırmalarıyla karşılaşılmaktadır. Bunlardan biri Galbraith ve Schvaneveld (2005)'e aittir. Galbraith ve Schvaneveld (2005) araştırmalarından elde ettikleri verileri; aktif, pasif, aktif ve pasif liderlik olarak üç başlıkta toplamıştır. Bunlardan davranışları olumlu yönde dönüştürücü bir etkiye sahip olan ve hayranlık uyandırıcı davranışlar sergilenen dönüşümsel liderliği aktif; istenen davranışların elde edilip edilmediğine göre ödüllerin ve disiplinin etkin olduğu işlemsel liderliği aktif ve pasif; ilgisiz olma eğiliminde olan, karar vermeyi geciktiren ve önemli sorunlardan kaçınan liderlik dışı / laissez-faire liderliği de pasif liderlik olarak sınıflandırmışlardır. Ukpo da (2009) Afrika'da aile liderliğine ilişkin yapmış olduğu doktora tezinde aile liderliğini Galbraith ve Schvaneveld'e (2005) benzer olarak üç başlık altında (dönüşümsel, işlevsel, serbest) incelemiştir. Ferguson (vd., 2006) ebeveynlik ve liderlik incelemesini yapmış olduğu çalışmasında üç ana stile odaklanır. Bunlar; otokratik, demokratik ve laissez-fairedir. Kurt Lewin (Akt: Aysel, 2006) liderliği otokratik, demokratik - katılımcı ve tam serbestlik tanıyan liderlik olarak sınıflandırırken; Baloğlu ve Bulut (2015) da ailede yönetim ve liderlik yapısı için otokratik, demokratik ve serbestlik tanıyan aile liderliği yapıları olduğunu belirtmişlerdir.

Bunlardan otokratik aile liderliğinde sıkı bir denetim mekanizması mevcuttur (Madenoglu, Uysal, Sarier ve Banoğlu, 2014). Otorite uygulanmasının yaratmış olduğu baskı aile bireylerinin birbirlerinden korkmasına, birbirleriyle paylaşımcı olmamasına, birbirlerine güven duymamasına neden olur. Bu durum da ailede ilişkilerin kopuk ve birbirinden habersiz olmasına sebebiyet vermektedir. Otokratik liderlik sergileyen ailelerde düzen dâhilinde bir sistem ve ona uyumlu aile bireyleri oluşturulmaya çalışılsa da aslında bu durum düzene uyan bireylerin değil sık sık düzenin dışına çıkmak isteyen ve otokratik bir lider karşısında kendisini ifade etmek isteyen bireylerin yaratılmasıyla sonuçlanmaktadır. Bunun yanı sıra otokratik liderlik sergileyen aile, otoritesini devam ettirebilmek için gücünü, korkutmayı ve cezayı kullanmaktadır (Sargut, 2001). Çocuğuna karşı katı disiplin uygulayan, cezalandırıcı davranışlarda bulunan ve çocuğunun özerkliğini kısıtlayan otokratik liderlik davranışında bulunan ebeveynler ile çocukları arasında olumlu, sorun çözücü, etkili bir iletişim oluşmaz. Bu da aile-çocuk arasındaki ilişkilerde sorunlara ve çocuğun

bu sorunlarının çözümünü farklı yerlerde aramasına neden olur. Öyle ki ebeveynleriyle sıcak ve yakın ilişki kuramayan çocuklar dijital oyun bağımlılığına daha yatkındırlar (Fumero, Marrero, Voltes, Wenceslao, 2018; Wang ve Wang, 2003; Yiğit ve Günüç, 2020).

Çalışkan ve Özbay (2015) yaptıkları çalışmada, ebeveynlerin çocukları üzerinde sorgusuz otorite kurma çabalarının çatışmalarla sonuçlanabildiğini, bu durumun çocuğu ebeveynlerinden uzaklaştırdığını, sevilme sayılma ait olma gibi temel gereksinimleri aile içinde karşılanmayan çocuğun da bu ihtiyaçlarını karşılayabileceğini düşündüğü, kendilerini daha iyi hissettikleri internet kafe ve bilgisayar oyunlarına yöneldiğini belirtmiştir. Ayrıca ebeveynin çocuğun, dijital oyunları oynaması sırasında müdahalesi de çocuk tarafından aşırı tepki ile karşılanabilir, bu aşırı tepkiler istenmeyen çatışmalara ve mücadelelerin büyümesine neden olabilir (Taylan, Kara ve Durğun, 2017). Ayrıca çocuk, yaşadığı problemlere karşı tepki oluşturarak bilgisayar oyunlarını kullanma eğilimi gösterebilir (Griffiths, 2009).

Otokratik liderlik sergileyen ebeveynler söylemlerinin, isteklerinin sorgulanmadan çocuk tarafından yerine getirilmesini bekler (Yörük ve Dündar, 2011). Fakat okul öncesi çocuğu, merak duygusuyla yaşadığı evreni sorgulama, anlama, anlamlandırma çabası içindedir (Yurtseven ve Altun, 2018). Bu nedenle ailelerin otokrotik liderlik davranışlarının, okul öncesi çocuğun gelişimsel özelliklerine uygun olmadığı söylenebilir. Ayrıca çocuklarına otokratik liderlik sergileyen aileler sıklıkla ödül ve ceza kullanımına yönelmektedir (Dalgın, 2008). Örneğin dijital bilgisayar oyunları üzerindeki kontrolü; baskı ve otorite kullanarak sağlamaya çalışan ebeveyn, çocuğun kendisinden istediği davranış gerçekleşmediğinde cezaya başvurmaktadır (Yiğit ve Günüç, 2020). Bu durum yaşanan çatışmaları artırmakla birlikte çocuğun daha çok dijital bilgisayar oyunlarına yönelmesiyle sonuçlanmaktadır. Ceza ile mutsuzluğu artan çocuk yine mutluluğu, kendini iyi hissettirecek unsurları sanal ortamdaki oyunlarda arayabilir. Ya da aksine dijital oyunların; otoriteye saygı ve koşulsuz itaatın karşılığında ödül olarak sunulması, çocukların zihinlerinde dijital oyunlara ilişkin olumlu bir algı oluşmasına neden olabilir (Kabali vd., 2015). Ailenin bu tür bir liderlik anlayışıyla çocukla ilişki kurması; çocuğu daha fazla bağımlı olmaya yöneltebilir.

Okul öncesi öğrencilerinde dijital oyun bağımlılığını önlemede ailelerin demokratik liderliğe uygun davranışlarda bulunması beklenir. Çünkü demokratik aile liderliği; çocukla iletişimi, çocuğa rehberlik etmeyi ve olumsuz davranışların önüne geçmede aktif olmayı içerir. Bu tür liderlikte

çocuğa sağlanan özgürlükle birlikte aile kontrolü güçlüdür (Yavuzer, 2000). Kontrolün çocukla birlikte ailenin de elinde olması çocuğun bağımlı davranışlar sergilemesinde önleyici bir etkidir. Olumlu yaklaşım ve aile kontrolü burada anahtar kelimelerdir. Çünkü dijital oyunlar kontrollü oynandığında bireye fayda sağlayan etkinliklerdir (Yalçın Irmak ve Erdoğan, 2015). Bu durumu Çin’de Chau, Tsui ve Cheng 2019 yılında yapmış oldukları deneysel çalışma ile kanıtlamıştır. Öyle ki araştırmacılar ailelere çocuklarının oyun oynama süresini kontrol altına aldıkları ebeveyn tabanlı bir programı uygulamışlar, üç ayın sonunda ise çocukların sorunlu dijital oyun oynama davranışlarında azalma tespit etmişlerdir.

Bağımlılık, somut bir durumda farkedilir hale gelinceye kadar gizli olarak ilerler ve bu ilerleme esnasında çocuk ve yakınları ilerleyen süreci farkedemeyebilir. Bu nedenle ailenin önleyici davranışlarda bulunması, dijital oyun oynama davranışının bağımlılığa dönüşme sürecindeki gizliliğinin ve farketmeden ilerlemesinin önüne geçebilir(Günüç, 2009). Yapılan çalışmalar, dijital oyunların çocukları öğrenmeye motive ettiğini (Annetta, Minogue, Holmes ve Cheng, 2009), motor becerilerini (Lin ve Hou, 2015), problem çözebilme becerilerini (Kim ve Smith, 2017) ve ders başarısını (Prot, Anderson, Gentile, Brown ve Swing, 2014) olumlu etkilediğini göstermektedir. Nitekim dijital oyunlar öğrenmeyi sağlayan bilişsel bir araç olarak da kullanılabilir (Morrongiello, Schwebel, Bell, Stewart ve Davis, 2012 akt: Coşkun ve Filiz, 2019). Dijital oyunları belirtilen bu yararlarına rağmen zararlı hale dönüştüren etkenler; dijital oyunların, kontrolsüz oynanması, günlük yaşam aktivitelerinin yerini alması, kişiyi kendine bağımlı hale getirmesidir (American Psychiatric Association, 2013). İşte tam da bu noktada demokratik aile liderliğinde aile kontrolü devreye girmekte; çocuklarının dijital oyuna bağımlılığında bir takım tedbirlere gidilmektedir. Otokratik aile liderliğinde baskı ve güç kullanılarak sağlanmaya çalışılan kontrol; demokratik aile liderliğinde proaktif davranışlarla ve ailenin etkili iletişim beceri ile sağlanmaktadır. Çocuk değerlidir, biriciktir bunun için bağımlı olmadan bağımlılığa götüren yoldaki tehlikeler fark edilir ve buna ilişkin gerekli tedbirlere başvurulur (Livingstone vd., 2015).

Demokratik aile liderliğinde demokratiklik kavramı okul öncesi çocuğa denetimli özgürlük sağlar. Ayrıca dijital oyunların aşırı kullanımının neden olduğu zararlar ebeveynler tarafından çocuğa açıklanmakta, örneklendirilmekte, kontrollü davranışların ardındaki nedenler çocuklara mantıksal biçimde sıralanmaktadır. Yani çocuklara yapılan yasaklamalardan ziyade onlara dijital oyunları

neden uzun süreli oynamaması gerektiği, çocuğun anlayacağı açıklıkta etkin bir iletişimle ifade edilmektedir. Kullanılan olumlu dil, davranış ve söylemlerde tutarlı olma çok önemlidir. Belirtilen bu etkenler; çocuğun davranışları olumsuz bile olsa olumluya dönüşmesini sağlamaktadır (Guerin vd., 2011). Bu aile liderliğinde; ‘Senin yanındayım, sen değerlisin’ mesajlarıyla birlikte taraf olma değil çocuğu kazanma amacı güdülmektedir. Aksi halde çocuğa karşı taraf olunduğunda çatışma ve mücadele kaçınılmaz olacaktır (Özdikmenli Demir ve Sayıl, 2009). Demokratik aile liderliğinde; ‘Ben kazanacağım (benim dediğim olacak ve o oyun kapatılacak)’, ‘ben kazanacağım (hayır, benim dediğim olacak oynadığım dijital oyunu kapatmayacağım)’ tartışmasına girmeden taraf ve taraftarlar oluşmadan iletişim kurulur. Bu da demokratik aile liderliğini benimseyen ailelerde dijital oyun bağımlılığı davranışlarının görülme oranlarını azaltan bir etkidir. Açık iletişim ve uyumun olduğu evlerde yaşayan, aile üyeleriyle sıkı ilişkileri olan internet ve etkileşimli cihaz kullanımları konusunda aileleri tarafından aktif olarak denetlenen çocuklarda daha az davranış problemleriyle karşılaşıldığından (Valcke, Schellens, Van Keer ve Gerarts, 2007) bu tür ebeveynlik stratejisinin çocuğun dijital oyun bağımlısı olmasında önleyici olacağı düşünülmektedir. Kısacası, okul öncesi öğrencilere sağlanan özgürlükle birlikte onların gelişimsel özellikleri bakımından aile kontrolüne de ihtiyaç duyması demokratik aile liderliğini onlar için en iyi aile liderliği yapmaktadır (Bornstein ve Bornstein, 2007). Bu aile liderliğinde ebeveyn; ne çok katı ne de çok hoşgörülü olmakta, ebeveynler birbirleriyle tutarlı davranışlar sergilemekte, söylemler ve davranışlar birbirlerini desteklemektedir (Livingstone ve Helsper, 2008). Aşağıdaki şekilde çocuklarına yönelik demokratik aile liderliğini sergileyen ailelerin uygulamış oldukları ve kaçındıkları davranışlar başlıklar altında kısaca listelenmiştir.

Kaçındıkları Davranışlar

- *Denetimsiz Özgürlük
- *Yasaklamalar
- *Otoriterlik
- *Çatışma
- *Aşırı Hoşgörü
- * Taraf Oluşturma
- * Tutarsızlık

<u>Uyguladıkları Davranışlar</u>
* Aile Kontrolü
* Pozitif Disiplin
* Demokratiklik
* Dengeli Hoşgörü
* Etkili İletişim
* Tutarlılık
* Çatışmayı Önleme

Şekil 1: Demokratik Aile Liderliği Sergileyen Ailelerin Davranışları

Serbestlik tanıyan aile liderliğinde ise ailedeki çocuğa yönelik kontrol duygusu tamamen ortadan kalkar. Aile; davranışlarında çocuğu serbest bırakır, çocuğuna karşı duyarsızdır (Sümer ve Güngör, 1999). Çocuklarıyla temasları azdır hatta bazı durumlarda çocuğuyla fiziksel ve psikolojik alakadan tamamen kaçınır. Çocuğun nerede olduğuyula, ne yaptığıyla ilgilenmez. Bu aileler “istediğini yapmakta özgürsün, serbestsin,” gibi ifadeler kullanır (Kopko, 2007). Serbest bırakılarak aslında çocuğun ihmal edildiği bu aile liderliğinde ebeveynlerin çocuklarının internet kullanımı üzerinde hiçbir kontrolü ve ilgisi yoktur. Tabii bu durum kontrolsüz ve kılavuzsuz kalan bir çocuğun yanlış yollara sapmasına, kendine ya da çevresine zararlı davranışlar sergilemesine neden olabilir.

Aileler çocuklarının güvenliklerinden de sorumlu kişilerdir (Söğütlü ve Başer, 2023). Tehlike, sadece sokaklarda ya da dışarıda değildir. Dijital oyunlar da çocukların güvenliklerini tehdit eden bir çok unsuru barındırır. Bu nedenle serbest aile liderliği tehlikeli, çocuğun dijital oyun bağımlılığı davranışı sergilemesine neden olan ve okul öncesi çocuklara uygun olmayan bir aile liderliğidir. Bu tür aile liderliği, ‘sınırsız özgürlük tanıma’ maskesiyle çocuğun özgürlüğünün elinden alınarak dijital oyun oynamada kendi kontrolü kaybetmesine neden olmaktadır (Altıok ve Kahraman, 2024). Çocuk, henüz dünyayı anlamlandırmaya, tanımaya, sorunlarını çözme becerisini kazanmaya hazırlandığından özellikle okul öncesi yaşta kendisine sınırsız bir özgürlük sunulmamalı, etkili rehber ve kılavuzlardan mahrum bırakılmamalıdır. İnterneti kullanmada ve

dijital oyunları oynamada kontrolsüz bırakılan ve aileleri çevrimiçi dünyanın tehlikelerinin farkında olmayan çocuklar, sorunlu oyun alışkanlıkları belirtileri göstermektedir (Anandari, 2016).

Aile, odasında ya da bir köşede sorun çıkartmadan saatlerce oyun oynayan çocuğun bağımlı olduğunu düşünmeyebilir. Bu durumun, çocuğun dijital oyun bağımlılığı üzerindeki etkisi Kırık'ın (2014) yapmış olduğu çalışmada gözlenmiştir. Adı geçen çalışmada; ebeveynlerin yarısı, çocukları internette zaman geçirirken kendi işleriyle meşgul olmuşlar, çocuklarıyla ilgilenmemişler, onların bu sessiz olma durumlarından yararlanmışlardır. Hatta aileler işleriyle meşgul olma, çocukla ilgili sorumluluklarını paylaşma imkanı veren dijital oyunlara çocuklarını, sağladıkları çıkar nedeniyle farkında olmadan kendileri yönlendirmektedir. Gözlerinin önünde sorun yaratmadan işlerini yapabilmek için çocuklarını güvenli olduklarını düşündükleri bu dijital bakıcılara emanet etmektedirler (Aksoy ve Gresham, 2020). Dolayısıyla bu tür aile liderliğini sergileyen ebeveynler bu oyunları sorumluluklarından bir kaçış olarak kendi leyhlerine de kullanmaktadır. Ayas ve Horzum (2013) çocuklarını serbest bırakan ilgisiz ailelerin çocuklarının otoriter ve demokratik davranışlar sergileyen ailelerdeki çocuklara oranla daha fazla internet bağımlısı olduğunu belirtmişlerdir. Kısacası çocukların dijital oyun bağımlılığının ardında ebeveynlerinin ilgisiz davranışlarını içeren serbest aile liderliklerinin etkili olduğu söylenebilir (Günüç ve Doğan, 2013).

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Sınıf Yönetim Tarzları ve Dijital Oyun Bağımlılığı Üzerindeki Etkisi

Okul öncesi öğretmenleri yaşça küçük çocukların okul eğitiminin sağlanmasından sorumlu olan kişilerdir. Çocukların yaş bakımından diğer eğitim kademelerindeki öğrencilere göre küçük olmaları okul öncesi öğretmenlerinin sınıf yönetimlerini de zorlaştırmaktadır. Okul öncesi öğretmenlerinin sınıflarında etkili bir ortam oluşturmaları, öncelikle onların sınıfı yönetme tarzlarıyla ilişkilidir. Bu durum sınıfın yöneticisi konumunda olan öğretmenin öğrencilere kazandıracığı bilgi, beceri ve davranışların niteliğini etkilemektedir (Ekici, 2004). Öğretmenlerin sınıf yönetimi tarzlarına ilişkin alanyazında çeşitli sınıflandırmalar yapılmıştır (Ekici, 2017; Kaya, 2008; Kris,1997). Bu araştırmacılardan Kris (1997)'e göre öğretmenler “otoriter, takdir edilen, başboş ve aldırılmaz” sınıf yönetimi tarzlarını kullanarak sınıfı yönetmektedir. Ekici (2017) de araştırmasında öğretmenlerin sahip oldukları sınıf yönetimi tarzlarını; Kris'in (1997) sınıflandırmasındandaki üç tarzla birlikte aldırılmaz sınıf yönetim tarzını da dahil ederek dört başlık

altında sıralamıştır. Fakat özellikle eğitim yönetimi alanında öğretmenlerin sınıf yönetim tarzları çoğunlukla otokratik, demokratik ve ilgisiz yönetim olarak sınıflandırılmaktadır (Kaya, 2008).

Bunlardan otokratik sınıf yönetim tarzında otoriteyi elinde tutan öğretmen karar vericidir. Sınıf adına kararları verirken öğrencilere danışmaz, sınıfın tek hakimi durumundadır. Sınıfı katı disiplin uygulamalarına başvurarak yönetir (Özçakır, 2007). Öğrencilerin düşüncelerini yeteri kadar önemsemediğinden ve dikkate almadığından sınıfla ilgili kararlarda onlara söz hakkı vermez. Öğrenciler, otokratik sınıf yönetimi profiline sahip öğretmenler hakkında genelde olumsuz bir kanıya sahiptir. Öğrenciler, öğretmenlerinin yeteri kadar kendilerine önem vermediklerini ve önemsenmediklerini düşündüklerinden kendilerini öğretmene yakın ve açık hissetmezler. Kendileriyle ilgili olumlu, olumsuz paylaşımlar yapmakta çekinirler (Çiftçi, 2015). Öğrencilere neyi ne zaman yapmaları gerektiği öğretmen tarafından söylendiğinden sınıfta daha çok ezberci öğrenmeler gerçekleşir. Bu nedenle öğrenciler neyi, neden yaptıklarını sorgulamadan denileni, yapılanı tekrar ederler. Kurallara uyulmadığında ya da istenilmeyen davranışlar gösterildiğinde öğretmen bu durumun nedeni ile değil daha çok karşılığında vereceği tepki ile ilgilenir ki uyarı ve ceza bu tepkilerdendir (Sivri, 2012). Uysal, Altun ve Akgül (2010) yapmış oldukları araştırmada okul öncesi öğretmenlerinin en çok kullandıkları stratejinin “sözel uyarı”, “sözel olmayan uyarı” ve “1. Tip ceza” olduğunu; istenmedik davranışlar karşısında tepkisel modeli benimsediklerini belirlemiştir. Buna karşın öğrencilere sergilemiş oldukları doğru davranışlar için neredeyse hiç ödül sunulmaz (Ekici, 2004).

Bu tür sınıf yönetimi tarzı sergileyen bir öğretmene karşı öğrenci ve öğrencinin ailesi kendini yakın hissedemez ve sorunlarını rahat bir şekilde paylaşamaz. Bu da öğrenci-aile ve öğretmen arasında iletişim kopukluğuna neden olur (Yıldırım, 2012). Öğrenci olumsuz davranışlara karşılık cezalandırılacağını düşündüğünden dijital oyun bağımlılığı davranışını öğretmeninden saklama davranışı gösterebilir. Bu durum öğrenciyi istemeden iki yüzlü davranışlara ve yalancılığa itebilir. Aile ortamında çocuğu, bağımlı davranışlarına ilişkin otoriter öğretmenle tehdit etme ‘seni öğretmene söyleyeceğim’ şeklinde ifadeler, öğrencinin okula ilişkin olumsuz algı oluşturmaya neden olabilir. Ya da tam tersi bu tür öğretmenlerin çocukların olumsuz davranışlarını öğrencinin ailesine veya okul yönetimine şikayet etmekle tehditi yine çocukların eğitime ve öğretmenlere karşı olumsuz algı oluşturmalarına neden olmaktadır. Öyle ki öğrenciler, öğretmene ilişkin olumsuz algılarını okula ve eğitim hayatına genelleme eğilimindedir (Selçuk, 2015). Bu durum

henüz eğitim hayatının ilk basamağında olan okul öncesi öğrencilerinin öğretmenlerden ve okul hayatından uzaklaşmasına, hatta ileriki eğitim kademelerinde bu algının pekiştirilmesiyle okul terkine kadar gidebilmektedir. Bu nedenle bu tarz sınıf yönetimi sergileyen öğretmenler öğrenciyi merkeze alıp onu dikkatli gözleme davranışı sergilemediğinden, davranışıyla paylaşımcı ve sorun çözücü olarak yaklaşmadıklarından öğrencilerinin bağımlılık davranışlarından habersiz olabilirler (Arslan, 2016).

Demokratik sınıf yönetim tarzını benimseyen öğretmenler; öğrencilerine önem ve değer verir. Öğrencilere karşı anlayışlı, yapıcı, sorun çözücü, hoşgörülü bir yaklaşım sergiler, istedik davranışların pekiştirilmesinde ödülle başvurulurken cezadan kaçınır (İlter, 2021). Sınıfında bu tarz bir yönetim sergileyen öğretmen; öğrencilere bilgi aktarmayı, onların akademik başarılarını artırmayı değil aynı zamanda bütünsel olarak onların gelişimini desteklemeyi hedefler. Bu nedenle onlara rehberlik yapmaya çalışır. Öğrencilerin düşüncelerini ve kendilerini ifade etmelerine imkan tanır. Böylece sınıfta öğrencilerin de rahatça paylaşım yapabildikleri demokratik bir ortam oluşur (Ekici, 2004).

Bu tür yönetim tarzını benimseyen okul öncesi öğretmeni, sınıfta öğrencilerin olumsuz davranışlarıyla karşılaşıyorsa bunun ardındaki sebepler konusunda öğrenci ve velilerle iletişime geçer, onları dinler ve yapıcı biçimde sorunlara yaklaşır (Altınkurt ve Yılmaz, 2011). Öğretmen; dijital oyunları uzun süre oynamanın tehlikeli ve zararlı yönleri konusunda öğrencilerine, velilere rehberlik eder, onlara yön gösterir. Özellikle okul öncesi çocukların özelliklerine uygun tematik masal, hikaye, öykü anlatımlarını, öğretici şarkıları, drama ve resim çizimleri gibi etkinlikleri öğrencilere olumlu davranışlar kazandırmada kullanır (Yağcı vd., 2023). Bu tarz yönetimi benimseyen öğretmenler, öğrencilerinin biricik olması nedeniyle onların davranışlarındaki farklılıkları sezip aileyle iletişime geçmeye istekli olurlar. Aileyle olan ilişkilerinde de yapıcı ve olumlu bir iletişim kurduklarından öğretmen-veli ve öğrenci arasındaki ilişkileri geliştirmiştir. Bu olumlu iletişimin gelişmesinde öğretmenin eleştiri ve önerilere açık olması etkilidir. Öğretmenin bu tür davranışlarla sınıfı yönetmesi dijital oyun kullanımının bağımlılığa dönüşmesinde önleyici niteliktedir (İlgar, 2005).

İlgisiz (Laissez-Faire) sınıf yönetiminde ise öğretmen öğrencileri serbest bırakır. Onlardan herhangi bir kurala uymalarını beklemez bu durumda da sınıfın içinde düzen oluşmaz. Sınıfta öğrenme ortamının gerçekleşmesi için gerekli olan düzen oluşmadığı için gerekli bilgi, beceri ve

davranışların kazandırılmasına odaklanılamaz. Öğretmen yetkisini kullanmayıp sınıfı yönetme işlevini yerine getirmediğinden kaos da kaçınılmaz olur (Onur Sezer ve Kahraman, 2018) .

Okul öncesi öğrencilerinin kontrole, kurallara, ilgi ve alakaya gereksinimleri olduğundan bu tür yönetim tarzı onlar için uygun değildir. Henüz ilk kez sınıf ortamında bulunan öğrenciler arkadaşlarına ve öğretmenlerine nasıl davranacaklarını bilemediklerinden, başı boş bırakılmaları sınıf ortamında ciddi problemlere yol açabilir (İlgar, 2005). Bu tür yönetim tarzını benimseyen öğretmen, öğrencinin uzun süre dijital oyun oynamasına tepki vermez. Çocuğun dijital bilgisayar oyunlarının zararları konusunda farkındalığa sahip olmaması, bu konuda kendisine rehberlik yapılmaması oyun alışkanlığının bağımlılığa dönüşmesine neden olabilir. Çünkü bağımlılık kontrol kaybında yaşanan bir durumdur (Ekici, 2004). Öğretmenin amacı ders saatleri ve okul günü bitsin düşüncesi olduğundan öğrencinin sorun çıkartmadan dijital oyunlarla meşgul olmasına müdahale etmez, bu da yine bağımlılığa giden yolda okul öncesi çocuk için onaylayıcı bir davranış olarak algılanmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Okul öncesi dönemde kazanılan beceri ve davranışlar, alışkanlıklar eğitimin diğer kademelerini de etkilemektedir. Bu nedenle dijital oyun bağımlılığı gibi günümüz teknolojik gelişmelerinin beraberinde getirdiği sorunun, henüz oluşmadan önlenmesi, aile ve sınıf ortamında gerekli önleyici çalışmaların yapılması gerekmektedir. Bu önleyici çalışmaların; çocuğun yaşça küçük, aile ve öğretmen davranışlarının rol model alındığı okul öncesi süreçte yapılmasının daha etkili olacağı sonucuna ulaşılmıştır. Dijital oyun oynama davranışı yaşamın ve eğitimin ileriki kademelerinde bağımlılığa dönüştüğünde, sorunun çözümü hem aileler hem eğitim kurumları hem de toplum açısından daha zor olmaktadır. Bu nedenle çağ olarak; okul öncesi dönem, rol model olarak da aile ve öğretmen çok önemlidir. Ebeveynlerin aile liderliği, öğretmenlerin de okuldaki sınıf yönetim tarzları konusunda bilinçli olmaları ve bu bilinçle ailelerini ve sınıflarını yönetmeleri beklenir. Eğer çocuk aile içinde önemseniyor, ebeveynler çocuğa rehberlik ediyor, evde çocukla etkili bir iletişim kuruluyor, çocuk üzerinde gerekli kontrol ve denetim sağlanıyorsa kısaca aile çocukla ilişkilerinde aktif rol alan bir aile liderliği sergiliyorsa çocuklarda dijital oyun bağımlılığı davranışları daha az görülmektedir. Yine öğretmen sınıfta çocukla ilgileniyor, ona değer ve önem

veriyor onunla açık ve samimi, yapıcı bir iletişim kuruyorsa bu durumda da çocukların bağımlılık gibi sorunlu davranışlardan uzak olacağı düşünülür.

Evde aileleri, okulda öğretmenleri tarafından gereksinimleri karşılanmayan savunmasız okul öncesi çocukları için dijital oyunlar sığınacak tehlikeli bir limana dönüşebilir. Oysa ki çocuk için en güvenilir liman ailesi ve okulu olmalıdır. Araştırmada, bu bilince sahip olan ailelerin ve öğretmenlerin çocuklarını dijital oyunların neden olduğu bağımlılıktan korumak için demokratik bir liderliği ve yönetimi uygulamaları gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Okul öncesi çocuk için gelişimsel özellikleri bakımından ailedeki en uygun liderlik demokratik aile liderliği; sınıftaki en etkili yönetim tarzı da demokratik sınıf yönetim tarzıdır. Araştırmadan elde edilen bu sonuç doğrultusunda okul öncesi öğrencilerinin ailelerine ve öğretmenlerine; özellikle beceri ve davranış gelişiminin ön planda olduğu bu süreçte birbirleriyle etkileşim halinde olmaları, ailelerin çocuklarına öğretmenlerin öğrencilerine değer vererek onları dikkatle gözlemeleri önerilir. Öğretmen; mesleğinin sorumluluğunun farkında olarak insan şekillendirdiğinin, farkındalığıyla demokratik bir ortam oluşturarak sınıfını yönetmelidir. Aileler de anne ve baba olmanın kutsallığı ve sorumluluğuna uygun davranışlarla çocuklarını yetiştirmelidir.

Okul öncesi öğrencisi, denetlenmeye kontrol edilmeye etkin bir lidere gereksinim duyduğu çağda olduğundan aileler ve öğretmenler onları kontrolsüz bırakmamalı, onlara koymuş oldukları kuralları nedenleriyle açıklamalı, yermeden eleştirmeden yargılamadan onlarla iletişim kurmaya özen göstermelidir. Belirtilen öneriler okul öncesi öğrencilerinin aileleri ve öğretmenleri tarafından yönetimde dikkate alındığında dijital oyun oynama davranışının bağımlılığa dönüşmeden önleneceği düşünülmektedir. Dijital oyun bağımlılığı günümüzün önemli sorunlarından olduğundan ailede ebeveynlere, okulda öğretmenlere gerekli bilincin kazandırılması için eğitim yöneticilerinin okullarında çalışmalar yapması, üst eğitim yöneticilerinin de bu konuda gerekli tedbirleri alması önerilir. Ayrıca alanyazında dijital oyun bağımlılığı ile aile liderliği ve öğretmenlerin sınıf yönetim biçimlerinin araştırıldığı deneysel çalışmalara rastlanılmadığından, bu tür çalışmaların yapılması; eğitimin ve toplumun niteliğinin artırılması bakımından önerilmektedir.

Kaynakça

AKÇAY, D. & EMİROĞLU, O. N. (2016). Medya etkileşimine bağlı okul öncesi dönemdeki çocukta saldırganlık davranışı. Türkiye Klinikleri J Public Health Nurs- Special Topics, 2(1), 116-120. <https://www.researchgate.net/publication/323522649>' den alınmıştır.

AKSOY, P., & GRESHAM, F. M. (2020). Theoretical bases of “social-emotional learning intervention programs” for preschool children. International Online Journal of Education and Teaching (IOJET), 7(4). 1517- 1531. <http://iojet.org/index.php/IOJET/article/view/1010>.

ALTINKURT, Y. & YILMAZ, K. (2011). Ortaöğretim okulu öğretmenlerinin öğretmenlerin liderlik davranışlarına ilişkin görüşleri. Journal of Qafqaz University, 32, 104-113.

ALTIOK, S., & KAHRAMAN, S. (2024). Üniversite öğrencilerinde dijital oyun bağımlılığının duygu düzenleme güçlüğüne ve sosyal kaygı düzeyine etkisinin incelenmesi. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22(3), 277-295. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.1472388>

American Psychiatric Association. (2013). Diagnostic and statistical manual of mental disorders. 5th edition. Arlington: VA American Psychiatric Publishing.

ANANDARÍ, D.R. (2016). Permissive parenting style and its risks to trigger online game addiction among children Asian Conference 2nd Psychology & Humanity (2016), pp. 773-781.

ANNETTA, LA, MİNOGUE, J., HOLMES, SY & CHENG, M.-T. (2009). Video oyunlarının lise öğrencilerinin katılımı ve genetik hakkında öğrenmeleri üzerindeki etkisinin araştırılması. Bilgisayarlar ve Eğitim, 53 (1), 74–85. <https://doi.org/10.1016/j.compedu>.

ARSLAN, B. (2016). Öğretmenlerin sınıf yönetimi yeterliklerine ilişkin öğrenci görüşleri (Yüksek lisans tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

AYAS, T. & HORZUM, MB (2013). Depresyon, yalnızlık, benlik saygısı ve internet bağımlılığı arasındaki ilişki. Eğitim, 133/3, 283-290.

AYSEL, L. (2006). Liderlik ve duygusal zekâ. (Doktora tezi). Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

BULUT, M. B., & Baloğlu, N. (2016). Üniversite öğrencilerinin aile liderlik yönelimleri ile bazı demografik değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesi. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 17(2), 495-508.

BALOĞLU, E. (2023). Instagram çağının dijital ebeveynleri: sharenting bağlamında bir inceleme, TRT Akademi , 08 (19) , 766-785 . DOI: 10.37679/trta.1328354

BALOĞLU, N. & BULUT, M. B. (2016a). Aile liderlik yönelimi ölçeği: geçerlik ve güvenirlik çalışması. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9(42), 1037- 1048.

BENEDETTO, L., & INGRASSIA, M. (2020). Digital parenting: Raising and protecting children in media world. In L. Benedetto, & M. Ingrassia (Eds.), Parenting - Studies by an Ecocultural and Transactional Perspective. IntechOpen. Doi: 10.5772/intechopen.92579

BORNSTEİN, M. H., & BORNSTEİN, L. (2007). Parenting Styles and Child Social Development. Encyclopedia of Early Childhood Development. Center of Excellence for Early Childhood Development. <http://www.child-encyclopedia.com/en-ca/home.html>.

BUDAK, K. S. (2020). Okul öncesi dönem çocukları için dijital oyun bağımlılık eğilimi ölçeğinin ve dijital oyun ebeveyn rehberlik stratejileri ölçeğinin geliştirilmesi, problem davranışlarla ilişkisinin incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.

BULUT, M. B., & BALOĞLU, N. (2016b). Üniversite öğrencilerinin aile liderlik yönelimleri ile bazı demografik değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesi. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 17(2), 495-508.

BÜLBÜL, H., TUNÇ, T. & AYDİL, F. (2018). Üniversite öğrencilerinde oyun bağımlılığı: kişisel özellikler ve başarı ile ilişkisi. Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 11 (3): 97-111.

CENGİZ, M., (2021) Okul yöneticilerinin liderlik tarzları (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Ankara.

CEYLAN, E. A. (2017). Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk sevme düzeyleri ile iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi), Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray

CHAU, C., TSUI Y.Y. & CHENG C. (2019). Gamification for internet gaming disorder prevention: evaluation of a wise it-use (WIT) Program for Hong Kong Primary Students Front. Psychol., Educational Psychology,10 <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02468>

CHAUDRON, S., DÍ GIOIA, R. & GEMO, M. (2017). Young children (0-8) and digital technology - A qualitative study across Europe, EUR 29070 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, ISBN 978-92-79-77767-7 (print), 978-92-79-77766-0 (pdf), doi:10.2760/294383 (online),10.2760/245671 (print), JRC110359.

CÖMERT, D. ve GÜLEÇ, H. (2004). Okul öncesi eğitim kurumlarında aile katılımının önemi: öğretmen-aile-çocuk ve kurum. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6(1), 131-145.

CUNNINGHAM, SD, KREIDER, H., & OCÓN, J. (2012). Influence of a parent leadership program on participants' leadership capacity and actions. School Community Journal, 22 (1), 111–124. <http://www.adi.org/journal/2012ss/CunninghamKreiderOconSpring>.

ÇALIŞKAN, Ö. & ÖZBAY, F. (2015). 12-14 yaş aralığındaki ilköğretim öğrencilerinde teknoloji kullanımını eksenli yabancılaşma ve anne baba tutumları Düzce ili örneği. Journal Of international social Research, 8(39), 441-458.

ÇİFTÇİ, A. S. (2015). İlkokul öğretmenlerinin sınıf yönetim tarzları ve demokratik değerlere ilişkin görüşleri arasındaki ilişki. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.

DALGIN, T. (2008). Liderlik davranışlarının işgörenler tarafından algılanması ve işgörenlerin iş tatmini ve örgütsel bağlılığı üzerine etkileri: marmaris yöresindeki beş yıldızlı otel işletmeleri üzerine uygulama. (Yüksek Lisans Tezi), Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

DAM, H. (2008). Öğrencinin okul başarısında aile faktörü. Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2, c. 7, sayı: 14, ss. 75-99

DİNÇ, M. (2018). Teknoloji hayatımızı kolaylaştırıyor mu? 16-19. (M. Çavuş, Röportaj Yapan) Yeşilay.

DİNÇER, S. & AKGÜN, E. (2015). Okul öncesi öğretmenleri için sınıf yönetimi becerileri ölçeğinin geliştirilmesi ve öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerinin çeşitli değişkenlerle ilişkisi. *Education and Science*, 40/ 177 187-201.

DURŞUN, A. (2010). Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleriyle anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

EKİCİ, G. (2004). İlköğretim I. kademe bileşenlerin sınıf yönetimi profillerinin değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 29 (131).

EKİCİ, Y. F. (2017). Okul öncesi öğretmenlerinin sınıf yönetimi becerileri. *Journal of International Scientific Researches* 2(Güz 2017):48-58 DOI:10.21733/ibad.2092

EPSTEİN, NB, BALDWIN, LM & BISHOP, DS (1983). The mcmaster family assessment device. *Journal of Marital and Family Therapy*, 9, 171-180. <https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.1983.tb01497>.

ERDOĞAN, Ç. & DEMİRKASIMOĞLU, N. (2010). Ailelerin eğitim sürecine katılımına ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 16 (3), 399-431.

EROL, A. (2021). Stem öğretmen eğitiminin erken çocukluk öğretmenlerine yansımaları. (Doktora tezi) Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.

ERTEN, H., (2012). Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri, akran ilişkileri ve okula uyum düzeyleri arasındaki ilişkilerin izlenmesi. (Yüksek Lisans Tezi) , Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

EVCİN, S., & ZEMBAT, R. (2021). Okul öncesi öğretmen-çocuk etkileşimlerinin niteliğine etki eden faktörler. Temel Eğitim Araştırmaları Dergisi, 1(2), 220-232. <https://doi.org/10.29228/tead.14>.

FERGUSON, E. D., HAGAMAN, J., GRİCE, J. W., & PENG, K. (2006). From leadership to parenthood: The applicability of leadership styles to parenting styles. Group Dynamics: Theory, Research, and Practice, 10(1), 43–55. <https://doi.org/10.1037/1089-2699.10.1.43>.

FUMERO, A.; MARRERO, R, VOLTES D, Peñate W. (2018). University of La Laguna personal and social factors involved in Internet addiction among adolescents: A meta-analysis. Computers in Human Behavior, 86 DOI:10.1016/j.chb.

GALBRAİTH, Kevin A (2000). Family leadership: constructing and testing a theoretical model of family well-being all graduate theses and dissertations. Paper 2810.

GALBRAİTH KA. & SCHVANEVELDT JD. (2009). Family Leadership styles and family well-being. Family and Consumer Sciences Research Journal 33(3):220 – 239 DOI:10.1177/1077727X04272362.

GRİFFİTHS, M. D. (2009). The role of context in online gaming excess and addiction: some case study evidence. International Journal of Mental Health Addiction, 8, 119-125.

GUERİN, D. W., OLİVER, P. H., GOTTFRIED, A. W., GOTTFRIED, A. E., REİCHARD, R. J., & RİGGİO, R. E. (2011). Childhood and adolescent antecedents of social skills and leadership potential in adulthood: Temperamental approach/withdrawal and extraversion. *The Leadership Quarterly*, 22(3), 482-494. <https://doi.org/10.1016/j.leaqua>.

GÜLÜNAY Sivri, D. (2012). İlköğretim öğretmenlerinin sınıf yönetimi eğilimlerinin belirlenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

GÜNÜÇ, S. (2009). İnternet bağımlılık ölçeğinin geliştirilmesi ve bazı demografik değişkenler ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

GÜNÜÇ, S. & DOĞAN, A. (2013). The relationships between Turkish adolescents' İnternet addiction, their perceived social support and family activities. *Computers in Human Behavior*, 29(6), 2197-2207.

HAZAR, E., & HAZAR, Z. (2019). Üniversite öğrencileri için dijital oyun bağımlılığı ölçeği (Uyarlama çalışması). *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 308-322. <https://doi.org/10.25307/jssr.652854>.

HSİEH, H.-F., & SHANNON, S. E. (2005). Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9), 1277–1288. <https://doi.org/10.1177/1049732305276687>

İŞİKOĞLU ERDOĞAN, N. (2019). Dijital oyun popüler mi? Ebeveynlerin çocukları için oyun tercihlerinin incelenmesi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 46, 1-17. doi: 10.9779/pauefd.446654.

İLGAR, L. (2005). Eğitim Yönetimi, okul yönetimi, sınıf yönetimi (3. Baskı). İstanbul: Beta Yayınları.

İLTER, İ. (2021). Ortaokul öğrencilerinin algılarına göre iyi öğretmen olgusu. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22(2) DOI:10.17679/inuefd.894865.

İPLİKÇİ, A. B. ve ŞAHİN ACAR, B. (2019). Kim ebeveyn? 12-yaş çocuklarının ebeveynleşme davranışlarını yordayan etkenler. Türk Psikoloji Dergisi, 34(84), 1-15.

KABALİ, H. K., İRİGOYEN, M. M., NUNEZ-DAVIS, R., BUDACKI, J. G., MOHANTY, S. H., LEİSTER, K. P., & BONNER, R. L. (2015). Exposure and use of mobile media devices by young children. American Academy of Pediatrics, 136(6), 1044-1050. <https://doi.org/10.1542/peds.2015-2151>.

KARADEMİR COŞKUN, T. & FİLİZ, O. (2019). Okul öncesi öğretmen adaylarının dijital oyun gücüne yönelik umutları. Addicta: Türkiye Bağımlılık Dergisi, 6, 239-267.

KANAK M. & ÖZYAZICI K. (2018). An analysis of some variables influencing parental attitudes towards technology and application use and digital game playing habits in the preschool period. INUEFD.;19(2):341-54.

KARADEMİR COŞKUN T.K, & FİLİZ, O. (2019). Early childhood pre-service teachers' awareness on digital game addiction. *Addicta: Turk J Addict* 6, 239-267.

KAYA, G. (2008). Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi yeterliliklerine ilişkin yönetici, öğretmen ve öğrencilerin görüşlerinin değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

KİM Y, SMİTH D. (2017). Pedagogical and technological augmentation of mobile learning for young children interactive learning environments. *Interact Learn Environ*;25:4-16.

KİRRIEMÜR, J. (2002). Video gaming, education and digital learning technologies. *D-Lib Magazine*, 8(2).

KOÇAOĞLU, M. & DEMİRDAĞ, S. (2022). Okul yöneticilerinin liderlik tarzları, okul iklimi ve öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13(2), 28-40.

KOPKO, K.(2007). Parenting styles and adolescents, Ithaca, NY: Cornell University, <https://www.countrysideday.org/wp-content/uploads/2014/09/Parenting-Styles-and-Adolescents.pdf>.

KIRIK, A.M. (2014). Aile ve çocuk ilişkisinde İnternetin yeri: nitel bir araştırma. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3, 1.

KORAL, F. & ALPTEKİN, K. (2023). Dijital oyun bağımlılığı: Bir derleme çalışması. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11, 283-308. DOI: 10.54557/karataysad.1237807.

KRİS, B. (1997). What is your classroom management profile? Teacher Talk-A Publication for Secondary Education Teachers, 1(2). <http://www.drugstats.org>. Kulak, R. (2020). “Okul-Veli İşbirliği, Sorunları Ve Çözüm Önerileri”, Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences, 6(31):1628-1640.

KUŞ, E. (2022). Toplum 5.0’ a doğru okul yöneticilerinin liderlik tarzları ile öğretmenlerin bireysel yenilikçilik profilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi? <https://scholar.google.com/scholar>

LEMMENS, J.S., VALKENBURG, P.M. & PETER, J. (2009) Development and validation of a game addiction scale for adolescents. Media Psychology, 12, 77-95.

LİVİNGSTONE, S., & HELSPER, E. J. (2008). Parental mediation of children's Internet use. Journal of Broadcasting & Electronic Media, 52(4), 581–599. <https://doi.org/10.1080/08838150802437396>.

LİN, Y. H., & HOU, H. T. (2015). Exploring young children’s performance on and acceptance of an educational scenario-based digital game for teaching route-planning strategies: a case study. Interactive Learning Environments, 1-14.

LİVİNGSTONE, S., HADDON, L., GÖRZİG, A., & ÓLAFSSON, K.(2011). Risks and safety on the internet: the UK report. <https://www.researchgate.net/publication/50902989>

MACİT, Y. (2021). Çocuk sahibi olmak ve ebeveynlik. Uluslararası Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, 1(1), 30-40.

MADENOĞLU, C., UYSAL, Ş., SARIER, Y., & BANOĞLU, K. (2014). Okul müdürlerinin etik liderlik davranışları ile öğretmenlerin iş doyumlarının örgütsel bağlılıkla ilişkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 20(1), 47-69. doi: 10.14527/kuey.2014.003.

MANAP, A. & DURMUŞ, E. (2021). Dijital ebeveynlik farkındalığının çeşitli değişkenler, aile içi roller ve çocukta internet bağımlılığı açısından incelenmesi, *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 12-1, ss. 141-156, DOI: 10.19160/ijer.837749.

MORTON, KL, WILSON, AH, PERLMUTTER, LS VE BEAUCHAMP, MR (2012). Family leadership styles and adolescent dietary and physical activity behaviors: a cross-sectional study. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, <https://ijbnpa.biomedcentral.com/>.

NERGİZ, H., & FİDAN NERGİZ, S. (2021). Çocuk, ergen veya gençlerde dijital oyun bağımlılığını araştıran ulusal lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 9(23), 53-80.

NEWMAN J., PETTINGER J., EVAN J.B. W. (1995). My big sister the town supervisor: Family leadership training is not just for boys. *Sex Roles*, 33(1-2), 121-127. <https://doi.org/10.1007/BF01547939>.

ONUR SEZER, G., & BAĞÇELİ KAHRAMAN, P. (2018). Öğretmen adaylarının liderlik yönelimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Kastamonu Education Journal*, 26(5), 1551-1560. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.2142>.

ÖZÇAKIR, S. (2007). Beden eğitimi öğretmenlerinin sınıf yönetimi anlayışları: Düzce ili örneği (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

ÖZDİKMENLİ DEMİR, G. & SAYIL, M. (2009). Bireysellik-kolektivizm ve Türk çocukları ve anneleri arasındaki kişilerarası ilişkilerin kavramsallaştırılması. Sosyal ve Kişisel İlişkiler Dergisi, 26 (4), 371–387. <https://doi.org/10.1177/0265407509350557>.

PROT, S., ANDERSON, CA, GENTILE, DA, BROWN, SC & SWING, EL (2014). Video oyunu oynamanın olumlu ve olumsuz etkileri. AB Jordan ve D. Romer'de (Ed.), Medya ve çocukların ve ergenlerin refahı (s. 109–128). Oxford University Press.

RAYANA, S., & ATAK, H. (2022). Anne baba arasındaki ilişki: “üçüncü ebeveyn” rolünün gestalt terapi bakımından ele alınması. Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2(2), 286-300.

REDMOND, S. VE DOLAN, P. (2014). Towards a conceptual model of youth leadership development Child & Family Social Work, 3, p. 261-271 <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/cfs.12146>.

RİDEOUT, V. (2017). The common sense census: media use by kids age zero to eight. San Francisco, CA: Common Sense Media.

SARGUT, A. S. (2001). Kültürler arası farklılaşma ve yönetim. İmge Yayınları, İstanbul.

SELÇUK, Z. (2015). Eğitim psikolojisi. Nobel Yayıncılık, Ankara.

SÖĞÜTLÜLER, T. & BAŞER, E. (2023). Dijital çağda ebeveyn olmak: çocuk izleyiciler ve ekrandaki şiddet üzerine bir araştırma. TRT Akademi, 08(19), 814-845. <https://doi.org/10.37679/trta.1328304>.

SÜMER, N. & GÜNGÖR, D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin türk örneklemini üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. Türk Psikoloji Dergisi, 14(43), 71- 106.

ŞEN, S. (2023). Çocuğun mahremiyet eğitiminde ailenin rolü ve önemi. Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi 7, 2: 14-32.

ŞENGÜL, ACAR E & YÜKSELEN, A. İ. (2015), Bebeklikte sosyal ve duygusal gelişim, Ed. Figen Turan, Arzu İpek Yükselen, Çocuk Gelişimi Bebeklik Döneminde Gelişim, s.177-195, Ankara.

TAYLAN, H. H., KARA, H. Z. & DURĞUN, A. (2017). Ortaokul ve lise öğrencilerinin bilgisayar oyunu oynama alışkanlıkları ve oyun tercihleri üzerine bir araştırma. PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3(1), 78-87.

TEKKURŞUN DEMİR G. & CİCİOĞLU H. (2020). Dijital oyun bağımlılığına ilişkin farkındalık ölçeği (DOBİFÖ): Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Avrasya Spor Bilimleri ve Eğitim Dergisi, 2(1): 1-17

UKPO, M. (2009). Family leadership: Development of a parental leadership model for sub-Saharan Africa Thesis: PhD in Management Leadership, Sub-Saharan Africa.

UYSAL H, ALTUN SA & AKGÜN E. (2010). Okulöncesi öğretmenlerinin çocukların istenmeyen davranışları karşısında uyguladıkları stratejiler. *İlköğretim Online*, 9(3):971-9.

ÜLTAY, E., AKYURT, H.& ÜLTAY, N. (2021). Sosyal bilimlerde betimsel içerik analizi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 188- 201.

ÜNLÜ, S. (1978). Okul öncesi dönemde aile ortamının önemi. <https://dergipark.org.tr/en/download>

VALCKE, M., SCHELLENS, T., VAN KEER, H., & GERARTS, M. (2007). İlkokul çocuklarının evde ve okulda internet'i güvenli ve güvenli olmayan kullanımı: Keşifsel bir çalışma. *İnsan Davranışında Bilgisayarlar*, 23 (6), 2838–2850. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2006.05.008>.

WANG Y.S. & WANG, Y. M. (2013). Determinants of user acceptance of internet banking: an empirical study *International Journal of Service Industry Management* 14(5):501-519 DOI:10.1108/09564230310500192.

YAĞCI, A., KARAMAN, M., KILIÇ, İ. A., BESTİL, M., ASLAN, S. & ERDOĞDU, A. (2023). Okul öncesi eğitimin önemi ve ailelere tavsiyeler. *International Social Sciences Studies Journal*, 9, 114; ss:7852-7872. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/sss.710> 50.

YALÇIN IRMAK, A. & ERDOĞAN, S. (2016). Ergen ve genç erişkinlerde dijital oyun bağımlılığı: güncel bir bakış. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 27(2):128-37.

YAVUZER, H. (2000). Okul Çağı Çocuğu. Remzi Kitabevi, İstanbul.

YAZ, A. H. (2018). Ortaokul öğretmenlerinin özyeterlik algıları ile öğretmen liderliği davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi), Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.

YILDIRIM, R. (2021). Öğretim elemanlarının sınıf yönetimi becerileri ve öğretmen adaylarının motivasyonu. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19(4), 35-51.

YİĞİT, E. & GÜNÜÇ, S. (2020). Çocukların dijital oyun bağımlılığına göre aile profillerinin belirlenmesi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17(1), 144-174.

YILMAZ GENÇ, M. (2016). Okul öncesi dönemde çocukların ve öğretmenlerin çocuk-öğretmen ilişkisine yönelik algılarının incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

YURTSEVEN, N. & ALTUN, S. (2018). Öğretmenlerin program odaklı profesyonel gelişiminde özdeğerlendirme ve akran değerlendirmenin rolü. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 33(1): 207-228

YÖRÜK, D. & DÜNDAR, S. (2011). Türkiye'deki yerel yöneticilerin benimsedikleri liderlik tarzlarına göre boyun eğici davranışlarının incelenmesi. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 25(1), 93-106.